

Ο
ΝΙΚΟΛΑΪ ΓΚΟΓΚΟΛ
ΕΠΙ
ΘΕΟ
ΡΗΤΗΣ

— *Μια κωμωδία σε τέσσερις πράξεις* —

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΤΡΙΠΟΛΗΣ

ΜΑΡΤΙΟΣ- ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2012

28 χρόνια

- 1984-85 *Το Μεγάλο μας Τσίρκο*, Ιάκωβου Καμπανέλλη
- 1985-86 *Επιπεδομετρία*, ελληνικά μονόπρακτα
- 1986-87 *Ω παιδεία*, ελληνικά μονόπρακτα
Σχόλια σκολιά, ελληνικά και ξένα μονόπρακτα
- 1987-88 *Ηλέκτρα*, Σοφοκλέους
- 1988-89 *Τα δέντρα πεθαίνουν όρθια*, Αλεσάντρο Κασόνα
1990 *Ο δράκος*, Ευγένιου Σβαρτς
Κι αυτό το φως όσο πάει και χαμηλώνει, ελληνικά μονόπρακτα
- 1991 *Τείιοποτειόν το αυγουσιτιάτικο φεγγάρι*, Τζον Πάτρικ
Βατραχομομαχία, Ομήρου (παιδική σκηνή)
- 1992 *Ο Γενικός Γραμματεύς*, Ηλία Καπετανάκη
Η Γκόλφω, Σπυρίδωνα Περεσιάδη
Οδυσεβάχ, Ξένιας Καλογεροπούλου (παιδική σκηνή)
- 1993 *Φάυστα*, Μποστ
Ματωμένος γάμος, Φεντερίκο Γκαρθία Λόρκα
Το Γαλάζιο Πουλί, Μωρίς Μέτερλινγκ (παιδική σκηνή)
- 1994 *Το Αυγό*, Φελισιέν Μαρσώ
Πλούμπω, Χρήστου Δάλκου (παιδική σκηνή)
- 1995 *Μάνα... Μητέρα... Μαμά*, Γιώργου Διαλεγμένου
Το παραμύθι χωρίς όνομα, Ιάκωβου Καμπανέλλη
- 1996 *Ο Περλμπίν και η Μπελίσα*, Φεντερίκο Γκαρθία Λόρκα
Τρία πουλάκια κάθονταν, επιθεώρηση
- 1997 *Μουσική για μια αναχώρηση*, Κωστούλας Μητροπούλου
Αντιγόνη, Ζαν Ανούιγ
- 1998 *Μήδεια*, Μποστ
- 1999 *Δάφνες και Πικροδάφνες*, Δημήτρη Κεχαϊδη – Ελένης Χαβιαρά
Ο μπαμπάς ο πόλεμος, Ιάκωβου Καμπανέλλη
- 2000 *Το Κύκνειο και άλλα τρία άσματα*, Άντον Παύλοβιτς Τσέχωφ
- 2001 *Το παιχνίδι της τρέλας και της φρονιμάδας*, Γιώργου Θεοδοκά
- 2002 *Η κωμωδία του τέλους σε τρεις πράξεις*, ελληνικά μονόπρακτα
Λυσιστράτη, Αριστοφάνους
- 2002 *Τα ρούχα του Βασιλιά*, Γιάννη Καλατζόπουλου (παιδική σκηνή)
Αποχαιρετισμός στο 2002, επιθεώρηση
- 2003 *Τα εγκαίνια*, Γιάννη Χρυσούλη
Γιατρός με το στανιό, Μολιέρου
- 2004 *Μας υποχρέωσες μα δε μας είπες, τελικά, πόσο μας χρέωσες*, επιθεώρηση
- 2005 *Σκίτσα του Αρκά με σάρκα και οστά*, Αρκά (διασκευή)
- 2006 *Παντρεύεται η Μαριωρή του Τριτσιμπίδα το παιδί*
(σε συνεργασία με τον Χορευτικό Όμιλο Τρίπολης)
Σε μια ρώγα από σταφύλι... (με τη σύμπραξη του Αθλητικού Γυμναστικού Ομίλου, του Ορφέα, του Μουσικού Σχολείου και του Χορευτικού Ομίλου Τρίπολης)
- 2006-07 *Ήταν όλοι τους παιδιά μου*, Άρθουρ Μίλλερ
- 2008 *Τραγούδια με νόημα...* τραγούδια των παραστάσεών μας σε νέα εκτέλεση
Αφασία σε δεκατρείς φάσεις (νέα σκηνή)
Δραματοποίηση χριστουγεννιάτικων διηγημάτων του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη (β' παιδική σκηνή)
- 2009 *Ένας εχθρός του λαού*, Ερρίκου Ίψεν (διασκευή)
Το αυγουσιτιάτικο φεγγάρι, συνεργείον ονειρών
- 2010 *Χριστουγεννιάτικη ιστορία*, Κάρουλο Ντίκενς (παιδική σκηνή)
Ποιος σκότωσε τον William?, Λίλιαν Δημητρακοπούλου
- 2010-11 *Δεν μπορώ, μανούλα μ', που δεν μπορείς...* επιθεώρηση
- 2011 *Ο Μικρός Πρίγκιπας*, Αντουάν ντε Σαιντ-Εξυπερύ
Πλούτος, Αριστοφάνους (νεανική σκηνή)
- 2012 *Ο Επιθεωρητής*, Νικολάι Γκόγκολ

Αντί προλόγου στην παράσταση...

Ένα πολυπαιγμένο έργο, όπως ο «Επιθεωρητής»

Ένας διάσημος συγγραφέας, όπως ο Νικολάι Γκόγκολ

Ένας τόπος χιλιόμετρα μακριά, όπως η Ρωσία

Ένας χρόνος μακρινός, όπως το πρώτο μισό του 19ου αιώνα.

Κι ύστερα, έρχονται να σταθούν δίπλα τους,

Το σήμερα.

Σ' ένα υπόγειο, που φιλοδοξεί να αναδυθεί ο λόγος του υπέργειος

Σε μια μικρή πόλη, που βράζει στο ακαθόριστος γεύσης ζουμί της

Σ' έναν πλανήτη, που τσαλαβουτάει στη θάλασσα της Ομίχλης χωρίς πυξίδα.

Πού τέμνονται άραγε αυτές οι 8 συντεταγμένες;

Αφήνουμε τον Γκόγκολ να μας λύσει την απορία.

Πρώτα, με τον «Επιθεωρητή», που θα τον παρακολουθήσετε και δεν χρειάζεται ιδιαίτερη ανάλυση.

Έπειτα, με κάποια αποσπάσματα από τις «Νεκρές ψυχές».

(Ένα μυθιστόρημα που κυκλοφόρησε το 1842 –έξι χρόνια μετά το ανέβασμα του «Επιθεωρητή»– και όπου επανέρχονται τα ίδια θέματα που απασχολούν και το θεατρικό έργο).

Οι «Νεκρές ψυχές», λοιπόν, είναι μια ευτράπελη και τραγική μαζί τοιχογραφία ηθών και χαρακτήρων. Ο κεντρικός ήρωας –**Τσίτσικωφ** ονόματι– αγοράζει στα χαρτιά πεθαμένους δουλοπάροικους, προκειμένου να τους υποθηκεύσει, για να πάρει δάνειο από την τράπεζα. Επωφελείται από το γεγονός ότι, κατά το δεκαετές διάστημα ανάμεσα στις απογραφές του πληθυσμού, οι άνθρωποι αυτοί φέρονταν ως ζωντανοί και οι γαιοκτήμονες εξακολουθούσαν να καταβάλλουν γι' αυτούς κεφαλικό φόρο (άλλως, χαράτσι). Παρόλο που οι κτηματίες, πουλώντας νεκρούς, αντιλαμβάνονταν ότι συμμετείχαν σε μίαν απάτη, συναινούσαν πρόθυμα σ' αυτή τη μεταβίβαση, έκαναν μάλιστα και παζάρια για να αποκομίσουν μεγαλύτερο κέρδος. Ιδού και το αποκορύφωμα της παράλογης αυτής αγοραπωλησίας: Ένας... ιδιοκτήτης «νεκρών ψυχών» εκθειάζει τις ικανότητες κάθε νεκρού, για να τους πουλήσει ακριβότερα. Παραθέτουμε το σχετικό απόσπασμα υπό μορφήν διαλόγου.

(Σημείωση: Η μετάφραση των «Νεκρών ψυχών» που χρησιμοποιήσαμε είναι του Α. Μοσχοβάκη, εκδόσεις «Γαλαξία», Αθήνα 1965)

Πράξη Ιη Η αγοραπωλησία

Σομπάκιεβιτς: (πωλητής «ψυχών») Δεν σας ζητάω ακριβά. Ένας κατεργάρης θα σας γελούσε. Θα σας επάσαρε παλιοπράγματα. Ενώ εγώ σας δίνω εμπόρευμα διαλεχτό. Όλο γεροδεμένους άντρες και σπουδαίους τεχνίτες. Να π.χ. ο Μιγέγιεφ, ο αμαξοποιός. Κάθε τι που βγαίνει από τα χέρια του είναι στέρεο. Κι ο Πρόμπκα Στεπάν, ο μαραγκός. Πουθενά δεν θα βρείτε όμοιό του. Ο Μιλιούσκιν ο χτίστης. Τα καταφέρνει και βάζει τζάκι σ' όποιο σπίτι και να 'ναι. Ο Μαξίμ Τελιάνικωφ, ο παπουτσής. Μόλις που θα τρυπήσει το πετσί με το σουβλί του, σου 'χει έτοιμο ένα ζευγάρι μπότες. Και τι μπότες!

Τσίτσικωφ: Επιτρέψτε μου... Για ποιο λόγο αραδιάζετε όλα τους τα προτερήματα; Από τη στιγμή που είναι νεκροί, δε μπορεί κανείς να βγάλει απ' αυτούς τίποτα.

- Σομπάκιεβιτς:** Σωστά. Πεθαμένοι είναι. Αλλά πώς μπορούμε να τους πούμε αυτούς που είναι γραμμένοι για ζωντανοί; Ανθρώπους; Όχι. Μύγες, ίσως...
- Τσίτσικωφ:** Οι μύγες ζούνε. Αυτοί δεν είναι παρά φαντασία.
- Σομπάκιεβιτς:** Α, όχι! Ανθρώπους σαν τον αμαξοποιο Μιχέγιεφ δεν θα τους ξαναβρείτε. Ήταν ένας γίγαντας. Δε θα χωρούσε να μπει σ' αυτό το δωμάτιο. Οι πλάτες του πιο γερές από αλόγου. Ήθελα να ΄ξερα πού αλλού θα βρίσκατε τέτοια φαντασία;

(Αναρωτιόμαστε:

Σε τί διαφέρει κατά βάθος αυτός ο διάλογος

από τα πάρε-δώσε των περιβόητων «Αγορών» τής εποχής μας;)

Πράξη 2η Εξ απαλών ονύχων

Η διαπαιδαγώγηση του Τσίτσικωφ έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του χαρακτήρα του. Αρκεί να παρακολουθήσουμε τα παραγγέλματα που του ΄δινε ο πατέρας του όταν ήταν παιδί:

- Πατέρας:** Μην πιάνεις φιλίες με τους συμμαθητές σου. Κι αν καμιά φορά συμβεί αυτό, κάνε φίλους τους πιο πλούσιους, έτσι που να μπορέσουν να σου φανούν χρήσιμοι, όταν χρειαστεί. Μην κερνάς κανένα και μη χαρίζεις τίποτα. Καλύτερα να τα καταφέρνεις να σου χαρίζουν οι άλλοι. Προπαντός να κάνεις οικονομίες, να μαζεύεις τα καπίκια σου. Δεν υπάρχει τίποτα πιο σίγουρο στον κόσμο. Ο συμμαθητής και ο φίλος θα σ' εγκαταλείψουν πρώτοι στη δυστυχία, ενώ τα λεφτά δε θα σε εγκαταλείψουν σε καμιά περίπτωση. Όλα μπορείς να τα καταφέρεις με το χρήμα.

(Αναρωτιόμαστε:

Διαφέρουν, άραγε, κατά πολύ τα διδάγματα που ενσταλάζουν

στους νέους τής σήμερον –λόγοις και έργοις– οι ενήλικες;)

Πράξη 3η Στη ... Ρωσία μια φορά... (Σε τρεις εικόνες)

Ο στίβος, όπου εφαρμόστηκαν οι διδαχές των ενηλίκων με εξαιρετική επιτυχία, ήταν, στη συγκεκριμένη περίπτωση, οι δημόσιες υπηρεσίες. Στις «Νεκρές ψυχές» του ο Γκόγκολ –γνώστης αυτού του χώρου από τα μέσα, μια που είχε κι ο ίδιος χρηματίσει δημόσιος υπάλληλος–, μας δίνει πάμπολλες πληροφορίες για τη διαφθορά, τη διαπλοκή, τις μίζες, το λαθρεμπόριο, το ρόλο τής γραφειοκρατίας που γνωρίζει να υπερπηδά σκοπέλους για όσους διαθέτουν «ηχηρά επιχειρήματα», αλλά και να παρεμβάλλει ανυπέβλητα εμπόδια σε κείνους που δεν θέλουν να λαδώσουν τα πολύπλοκα γρανάζια της κρατικής μηχανής. Μια από τις πληγές τού χώρου είναι και η πολυνομία ή τα «παραθυράκια» των νόμων από τα οποία δραπετεύει η παραβατικότητα αβρόχοις ποσίν. Ας δούμε ένα σχετικό παράδειγμα από το μυθιστόρημα:

Ο ήρωάς μας Τσίτσικωφ έχει πλαστογραφήσει τη διαθήκη μιας πλούσιας γρίας και έχει αυτοαναγορευτεί μοναδικός της κληρονόμος. Η υπόθεση κάπου στραβώνει, υπάρχει μια γυναικούλα αυτόπτης μάρτυρας που θα καταθέσει εναντίον του και εξευρίσκονται αποδεικτικά στοιχεία στο μπαούλο του. Καταφεύγει, τότε, στη βοήθεια ενός δικηγόρου, που έχει όχι μόνο τη φήμη ότι μπορεί να παράσχει την κατάλληλη συνδρομή, αλλά και η ζωή του είναι ζωντανό παράδειγμα που το αποδεικνύει: τον υποπτεύονταν από παντού για διάφορες αξιόποινες πράξεις, αλλά κατάφερνε να ξεγλιστράει, αφού κανένας δεν μπορούσε να προσκομίσει αποδείξεις εναντίον του. Οι πρώτες, λοιπόν, συμβουλές του νομομαθούς στον ήρωά μας είναι οι παρακάτω:

- Δικηγόρος:** Προσπαθήστε να περιπλέξετε τα πράγματα, παρεισάγοντας ξένα στοιχεία. Παρεμβάλετε στην υπόθεση δευτερεύουσες περιστάσεις που θα έμπλεκαν σ' αυτήν κι άλλα πρόσωπα. Αυτό είναι όλο! Λίγο σημαίνει αν μερικοί θα έχουν μπλεχτεί άσκο-

πα. Θα πρέπει να εξηγηθούν, ν' απαντήσουν εγγράφως. Μπορεί κανείς να μπερδέψει τόσο καλά τα χαρτιά, ώστε κανένας να μην καταλαβαίνει τίποτα. Μόλις χειροτερέψουν τα πράγματα, θα εμπλέξουμε τον διοικητή, τον υποδιοικητή, τον αστυνόμο, τον γενικό ταμιά. Ξέρω όλες τις πράξεις και τα φερσίματά τους, τις μνησικακίες τους, τα πείσματά τους, τις ραδιουργίες τους. Κι αν ακόμα καταφέρουν να ξεμπλέξουν, θα βρεθούν άλλοι. Μόνο στα θολά νερά ψαρεύει κανείς.

— Πραγματικά, αυτός ο άνθρωπος είναι σοφός!», είπε μέσα του ο Τσίτσικωφ κι έφυγε από το σπίτι τού δικηγόρου εξαιρετικά ευδιάθετος.

Εν τέλει, με τους κατάλληλους... χειρισμούς, ο ίδιος ο αστυνόμος επέστρεψε στον κατηγορούμενο Τσίτσικωφ το μπαούλο με τα αποδεικτικά στοιχεία, ενώ στη θέση τής αυτόπτου μάρτυρος προσήχθη μια άλλη γυναικούλα, άσχετη με την υπόθεση...

Ας δούμε, όμως, ποια κατάληξη είχε και μια απόπειρα δίκωξης της δωροδοκίας, εκ μέρους του επίσημου κράτους.

«Εκείνη την εποχή είχε αρχίσει μια αυστηρή δίκωξη όσων δωροδοκούνταν μ' οποιοδήποτε τρόπο. Αντί να τρομάξει με τα μέτρα αυτά ο Τσίτσικωφ τα έστρεψε αμέσως προς όφελός του, δείχνοντας την ιδιαίτερη εκείνη ρωσική επινοητικότητα που μόνο στις δύσκολες στιγμές εμφανίζεται. Να πώς γίνονταν τα πράγματα. Μόλις παρουσιάζονταν κανείς για κάποια υπόθεσή του κι έβαζε το χέρι στην τσέπη, «όχι, όχι» τον σταματούσε με χαμόγελο ο Τσίτσικωφ, συγκρατώντας του το χέρι. «Νομίζετε πως... όχι, όχι! Οφείλουμε να εκτελούμε το καθήκον μας χωρίς καμιά πληρωμή! Μείνετε ήσυχος, αύριο θάναί όλα τελειωμένα. Αφήστε μου σας παρακαλώ τη διεύθυνσή σας και μην ανησυχείτε για τίποτα. Θα σας τα στείλουμε όλα στο σπίτι σας».

Ο ενδιαφερόμενος, μαγεμένος, γυρίζει γεμάτος ενθουσιασμό στο σπίτι του και σκέφτεται: «Να επιτέλους ένας άνθρωπος, που μακάρι να ήταν σαν κι αυτόν πολλοί άλλοι! Ένα σπάνιο μαργαριτάρι!». Όμως, περνάει μια μέρα, περνούν δύο και μάταια περιμένει. Περνάει κι η Τρίτη μέρα. Ξανάρχεται στο γραφείο –η υπόθεση ούτε καν έχει ξεκινήσει– και μιλά στο σπάνιο μαργαριτάρι.

«Α, να μας συγχωρείτε!» λέει με πολλή ευγένεια, πιάνοντάς του τα χέρια, ο Τσίτσικωφ. «Είμαστε πνιγμένοι στη δουλειά. Αύριο όμως θα έχουν τελειώσει όλα. Αύριο ανυπερθέτως! Αληθινά, είμαι καταστενοχωρημένος!».

Και συνόδευε τα λόγια του με κομψές, γεμάτες χάρη κινήσεις.

Όμως, ούτε την άλλη μέρα, ούτε και τις επόμενες πηγαίνουν τα χαρτιά στο σπίτι. Ο ενδιαφερόμενος βυθίζεται σε σκέψεις. «Για στάσου, μήπως συμβαίνει τίποτα;» Ρωτάει δεξιά, αριστερά και του λένε:

«Πρέπει να δώσεις κάτι στους υπαλλήλους».

«Καλά, είμαι πρόθυμος να δώσω ένα, δυο ρούβλια».

«Όχι ένα, δυο ρούβλια. Είκοσι ρούβλια πρέπει να δώσεις».

«Είκοσι ρούβλια στους υπαλλήλους!» βάζει τις φωνές ο ενδιαφερόμενος.

«Γιατί εξάπτεσαι;» του απαντούν. «Έτσι όπως τα λες είναι. Οι υπάλληλοι θα πάρουν ένα ρούβλι. Τα υπόλοιπα είναι για τους προϊσταμένους».

Ο όχι και τόσο οξυδερκής ενδιαφερόμενος χτυπάει το μέτωπό του και καταριέται τη νέα τάξη πραγμάτων, τη δίκωξη της δωροδοκίας, τους υποχρεωτικούς τρόπους των υπαλλήλων. «Αλλοτε ξέραμε τουλάχιστον τι να κάνουμε. Βάζαμε δέκα ρούβλια στο χέρι του προϊσταμένου κι η υπόθεση ήταν τελειωμένη. Τώρα χρειάζονται είκοσι και θέλεις και μια βδομάδα όσο να καταλάβεις... Στο διάβολο η αφιλοκέρδεια κι η ευγένεια των υπαλλήλων!».

Ερώτηση: Υπήρχε, λοιπόν, κάτι που θα μπορούσε να ενσπείρει τον πανικό στις τάξεις των κρατικών «λειτουργών»;

Απάντηση: Το μόνο που θα μπορούσε να τους θορυβήσει ήταν ο διορισμός ενός καινούργιου προϊσταμένου, που δεν ήξεραν τι καπνό φουμάρει.

Ερώτηση: Και τι κάνουν, τότε, οι υπάλληλοι;

Απάντηση: Συσκέπτονται, προκειμένου να αποφασίσουν μια κοινή τακτική.

Στο σημείο αυτό ο Γκόγκολ βρίσκει την ευκαιρία να αναφερθεί στο κλίμα που επικρατεί σε τέτοιου είδους συγκεντρώσεις, αλλά και στις εν γένει συλλογικές προσπάθειες:

«Εκείνο το βασικό προτέρημα που λείπει από τις συσκέψεις αυτές είναι η ορθή κρίση και γι' αυτό μοιάζουν πολύ με Βαβυλωνία. Οι μόνες συγκεντρώσεις που πετυχαίνουν σε μας είναι εκείνες που έχουν ως σκοπό το φαγοπότι και τη διασκέδαση. Παρόλ' αυτά δε διστάζουμε κι είμαστε πάντα έτοιμοι να ιδρύσουμε, ανάλογα με το πώς θα φυσήξει ο άνεμος, φιλανθρωπικά σωματεία, αργά ιδρύματα κι ένας Θεός ξέρει τι άλλο ακόμα. Το έργο μπορεί να είναι το ωραιότερο του κόσμου, όμως ποτέ δε θα το βγάλουμε σε καλό. Αυτό ασφαλώς οφείλεται στο ότι, μόλις πάρουμε την πρωτοβουλία, νομίζουμε πως η δουλειά μας τελείωσε. Αν, π.χ., συνεισφέρουμε για να βοηθήσουμε τους φτωχούς, αμέσως, περήφανοι για το κατόρθωμα, προσφέρουμε στις αρχές ένα πλούσιο γεύμα που απορροφά το μισό από τις συνεισφορές. Το άλλο μισό πηγαίνει για το νοίκιασμα ενός μεγαλοπρεπούς διαμερίσματος, όπου εγκαθίσταται η επιτροπή. Η τελευταία δεν έχει πια παρά πέντε ρούβλια και πενήντα καπίκια για να μοιράσει στους φτωχούς, που ούτε αυτά καταφέρνει να συμφωνήσει πώς θα τα μοιράσει, επειδή το κάθε της μέλος υποστηρίζει το δικό του προστατευόμενο».

*(Αφήνουμε ασχολίαστη την προηγηθείσα περιγραφή
–για ευνόητους λόγους– και προχωρούμε σ' ένα τελευταίο ερώτημα
που θέτει ο ίδιος ο συγγραφέας στον εαυτό του)*

Συγγραφέας: Γιατί δεν πήρα ενάρετους ανθρώπους για ήρωες;

Συγγραφέας: Και πώς να τους εφεύρω; (σ.σ. Έχει και η φαντασία τα όριά της!). Εξάλλου, υπάρχουν εποχές όπου δεν μπορεί κανείς να κατευθύνει προς το καλό την κοινωνία, ή μια ολόκληρη γενιά, παρά μόνο αν τους αποκαλύψει όλη τους την ποταπότητα.*

* ποταπότητα = ευτέλεια, ουτιδανότητα, φαυλότητα, προστυχιά, χυδαιότητα, βαρβαρότητα, γαϊδουριά, κτηνωδία, ρυπαρότητα, εκτραχηλισμός, χαμέρπεια, ξεπεσμός, αναξιοπρέπεια, εκπόρνευση, ξεφτίλα.

Ευθύς μετά τα αποκαλυπτήρια της ποταπότητας, κατά την πρεμιέρα του «Επιθεωρητή», ξέσπασε θύελλα διαμαρτυριών, επικρίσεων, δυσμενών κριτικών, αναθεμάτων, που στρέφονταν εναντίον του συγγραφέα.

— Πώς τόλμησε, αλήθεια, να βουτήξει τα βέλη τής σάτιράς του μέσα στο βόρβορο;

Αλλιώς τους ήθελε τους συγγραφείς η κοινωνία. Να την καθίζουν και να την λικνίζουν απαλά στην αιώρα του ρομαντισμού. Και τώρα βρίσκονταν ξαφνικά μπροστά σ' έναν αδυσώπητο καθρέφτη που έδειχνε πόσο άσχημη ήταν η μούρη της. Τι κι αν επέμενε ο Γκόγκολ πως δεν φταίει ο καθρέφτης; Πως η κακοφτιαγμένη φάτσα της φταίει; Μάταια. Κανένας κακομούτσουνος δεν ήθελε ν' ακούσει. Και στράφηκαν εξαγριωμένοι εναντίον τού καθρέφτη, για να τον κάνουν χίλια κομμάτια.

Άλλο μέσο δεν είχε ο συγγραφέας, για να υπερασπιστεί τις επιλογές του, παρά μόνο το λόγο. Στις «Νεκρές ψυχές», λοιπόν, συντάσσει κατά κάποιον τρόπο την απολογία του. Βασικά στοιχεία αυτής της «απολογίας», που είναι διάσπαρτα σ' αυτό το μυθιστόρημα, θα περιλάβουμε στο κείμενο που ακολουθεί.

Ένας συγγραφέας απολογείται (μονόλογος)

Να πεις ότι δεν το 'ξερα... Το 'ξερα...

Όσο πιο πολύ σκεπάζεις την άσχημη πραγματικότητα και μεταφέρεις τους ανθρώπους στην ανύπαρκτη σφαίρα της ομορφιάς, του μεγαλείου, της ευγένειας, της απόλυτης καλωσύνης, τόσο πιο ηχηρό το χειροκρότημα που εισπράττεις. Στο άκουσμα του ονόματός σου, δάκρυα συμπάθειας αναβλύζουν από τα μάτια, η δόξα σου περιτρέχει την οικουμένη, σε ανακηρύσσουν μεγάλο συγγραφέα, χιλιάδες άνθρωποι συνοδεύουν το άρμα του θριάμβου σου. Η δύναμή σου, τότε, απροσμέτρητη.

Αλλά έτσι και τολμήσεις να αναταράξεις το βούρκο της χυδαιότητας όπου βουλιάζει η ζωή, να περιγράψεις όλους εκείνους τους παλιανθρώπους που συναντάς σε κάθε σου βήμα, τότε θα σου ρίξουν την περιφρόνησή τους καταπρόσωπο, θα σε χλεύασουν, θα σου αρνηθούν ακόμα και τον τίτλο του συγγραφέα.

Κι όμως. Ένα βροντερό ξέσπασμα γέλιου που συνοδεύει τους μορφασμούς ενός παλιάτσου, αξίζει όσο κι η συγκίνηση που προκαλείται από μια λυρική έξαρση...

Διάλεξα τον τραχύ δρόμο της αλήθειας, όπου κανένας δεν δέχεται να σε συντροφέψει. Κανένας. Μονάχος στη μέση του δρόμου, γεύομαι μέχρι τρυγός το ποτήρι της πικρής μοναξιάς.

Το κακό είναι πως δεν μπορώ να κάνω κι αλλιώς. Μια εσωτερική φωνή με σπρώχνει να συνοδέψω τους παράξενους ήρωές μου, παρατηρώντας και περιγράφοντας τα σκαμπανεβάσματα της ζωής μέσα από τα δάκρυά τους, που καμουφλάρονται πίσω από το γέλιο τους.

Τους αγαπώ τους ήρωές μου, κι ας είναι κατεργάρηδες. Τους θέλω ζωντανούς, ζωηρούς, ξεκούραστους, ελεύθερους! Ανθρώπους που κουβαλούν το πνεύμα τής χώρας μου, με τα θετικά και τα αρνητικά της. Χειρότερη μου μοιάζει η μοίρα των «ενάρετων» ηρώων, τα υποζύγια των συγγραφέων της μόδας, που τα ιππεύουν κραδαίνοντας το μαστίγιό τους, που τα ξεθεώνουν σε τέτοιο σημείο ώστε στο τέλος καταντούν πετσό και κόκαλο, μοιάζουν με ανδρείκελα χωρίς σκιά αρετής.

Αυτό δεν είναι αγάπη. Είναι υποκρισία. Δηλώνει την έλλειψη σεβασμού και εκτίμησης, την απουσία της επιείκειας απέναντι στους ανθρώπους, που –όπως και να το κάνουμε– είναι ατελείς. Τέτοιοι είναι όλοι οι άνθρωποι που μπάζουμε στα σπίτια μας, τους συναναστρεφόμαστε, τους αποκαλούμε φίλους... Αυτούς τους ίδιους, με τις ίδιες ιδιότητες, τι περίεργο, τους στραβοκοιτάμε έτσι και γίνουν ήρωες ενός δράματος ή κάποιου ποιήματος.

Δεν έχουμε βυθομετρήσει το ον που λέγεται άνθρωπος. Αυτό είναι. Αλλιώς θα βλέπαμε από πόσα και ποια πάθη πολιορκείται κι αν, κάποια απ' αυτά, τα διαλέγει ο ίδιος ή του επιβάλλονται.

Η αυτογνωσία, κακά τα ψέματα, περνάει υποχρεωτικά μέσα απ' αυτή τη βυθομέτρηση. Και τότε –δεν μπορεί– θα γεννηθεί μέσα στον καθένα μας το ερώτημα: «Μήπως και σε μένα υπάρχει κάτι απ' αυτόν τον κατεργάρη ήρωα; Κάτι από τον Τσίτσικωφ, ας πούμε;»

Αντ' αυτού τι κάνουμε; Πυροβολούμε τον συγγραφέα που στρώνει μπροστά στα μάτια μας κομμάτια της πραγματικής ζωής.

Οι πρώτοι που ξεσηκώνονται είναι οι αυτοαποκαλούμενοι πατριώτες. Αυτοί, που κάθονται στη γωνίτσα τους, μαζεύουν λεφτουδάκια, κερδίζουν σε βάρος των άλλων. Μόλις, όμως, παρουσιαστεί κανένα βιβλίο όπου γράφονται πικρές αλήθειες, βάζουν τις φωνές: «Είναι σωστό να βγαίνουν όλα στη φόρα; Τι θα πουν οι ξένοι; Αυτό δηλώνει έλλειψη πατριωτισμού!».

Ακόμα χειρότερα αντιδρά εκείνος που τυχαίνει να έχει το ίδιο όνομα, ή τον ίδιο βαθμό, με τον κατεργάρη ήρωα. Προσβάλλεται, σε μισεί μέχρι θανάτου, ισχυρίζεται πως το έκανε επίτηδες, πως εξαπέλυσε εναντίον του μια προσωπική επίθεση. Γράψτε, ας πούμε, πως στην τάδε πόλη κατοικεί ένας βλάκας κι αμέσως ένας εντιμότατος κύριος θα συμπεράνει: «Κι εγώ κατοικώ σ' αυτή την πόλη. Άρα λοιπόν είμαι βλάκας!».

Έτσι, δυσκολεύομαι πολύ ακόμα και το όνομα των ηρώων μου να διαλέξω. Πόσο μάλλον να αναφερθώ σ' εκείνα τα γνωρίσματα του χαρακτήρα τους που όλοι τα σχολιάζουν αρνητικά στο παρασκήνιο, αλλά στις κοσμικές συγκεντρώσεις τα παραβλέπουν. Εκεί, δίνουν και παίρνουν τα κομπλιμέντα και τα λαμπερά επίθετα σε υπερθετικό βαθμό.

Την βλέπετε, για παράδειγμα, αυτήν την κυρία; Οι φίλες της την θάβουν σε κάθε ευκαιρία, αλλά ξαφνικά, όταν την επισκέπτονται στο σπίτι της, την βρίσκουν «χαριτωμένη από κάθε άποψη». Αυτό το όνομα

θα της δώσω κι εγώ λοιπόν: «Χαριτωμένη από κάθε άποψη». Όσο για την επισκέπτριά της, θα την πω «Απλά χαριτωμένη κυρία». Μπορώ, τώρα, με άνεση να καταγράψω το διάλογό τους:

Χαριτωμένη από κάθε άποψη κυρία: Αναρωτιόμουν ποιος μου χτυπούσε την πόρτα πρωί-πρωί. Είμαι πολύ ευτυχισμένη που ήσουν εσύ. Αν ήταν πάλι αυτή η χαζή κυρία υποδιοικητού, θα έλεγα στην υπηρέτρια να πει πως δεν ήμουν εδώ...

Απλά χαριτωμένη κυρία: Έτρεξα να σου φέρω τα συχαρίκια. Καταργήθηκαν τα βολάν!

Χαριτωμένη από κάθε άποψη κυρία: Αδύνατον!

Απλά χαριτωμένη κυρία: Βέβαια. Η μόδα είναι τα φεστόνια. Φεστόνια παντού. Φεστόνια στην πελερίνα, φεστόνια στα μανίκια, ώμοι με φεστόνια, παντού φεστόνια. Άσε το άλλο. Δεν θα πιστεύεις στ' αυτιά σου. Τα κορσάζ θα είναι τώρα πολύ μακρύτερα, το εμπρός θα είναι μυτερό, οι μπαλένες θα ξεπερνούν κάθε όριο, η φούστα θα σουφρώνει, με μαξιλαράκια από βάτα πίσω για να δίνουν περισσότερη καμπυλότητα.

Χαριτωμένη από κάθε άποψη κυρία: Αυτό πάει πολύ! Ό, τι και να λες, εγώ δε θα την ακολουθήσω αυτή τη μόδα.

Απλά χαριτωμένη κυρία: Ούτε κι εγώ. Έτσι, για να γελάσω, γύρεψα από την αδερφή μου να μου φέρει ένα πατρόν.

Χαριτωμένη από κάθε άποψη κυρία: Πώς; Έχεις πατρόν; Αγαπητή μου φίλη, δάνεισέ μου το, σε ικετεύω.

Απλά χαριτωμένη κυρία: Αχ, το υποσχέθηκα στην Πρασκοβία Φιοντόροβνα! Ύστερα απ' αυτήν, αν θέλεις...

Χαριτωμένη από κάθε άποψη κυρία: Ευχαριστώ πολύ! Και να φορέσω τα αποφόρια της Πλασκοβίας Φιοντόροβνα; Αυτό είναι προσβολή ασυγχώρητη. Ασφαλώς σου δίνει βάρος η φίλια μου και θέλεις να διακόψεις.

Ο διάλογος γίνεται πιο απολαυστικός παρακάτω, όταν οι δύο φιλενάδες μπάζουν στην κουβέντα τους κάποια συμβάντα και βγάζουν απ' αυτά απίθανα συμπεράσματα, για ανθρώπους και καταστάσεις.

Μα «μήπως και το φύλο που αυτοαποκαλείται έξυπνο ενεργεί με διαφορετικό τρόπο;», αναρωτιέται ο Γκόγκολ και δίνει και για τους άντρες μερικά πειστήρια της ...ιδιοφυίας τους.

Μια τέτοιου είδους σάτιρα, καυστική, διεισδυτική, που γελοιοποιούσε την καθεστηκυία τάξη πραγμάτων εξαπολύοντας εναντίον της δηλητηριώδη βέλη, ήταν φυσικό να ενοχλήσει πολλούς. Ο Γκόγκολ, όμως, ήταν βέβαιος ότι «το τέλος στεφανώνει το έργο» κι όχι οι πρόσκαιρες αντιδράσεις. Γεγονός που αποδεικνύεται από την παγκόσμια αποδοχή του κι από το ότι πολλές κοινωνίες, από τότε μέχρι σήμερα –160 χρόνια μετά το θάνατό του– εξακολουθούν να βλέπουν στον «καθρέφτη» του το κακομούτσουνο πρόσωπό τους. Αρκεί να μην το βλέπουν μόνο, αλλά να προσπαθούν και να το αλλάξουν...

Είναι εμφανές, επομένως, γιατί επιλέξαμε, σ' αυτή τη συγκεκριμένη στιγμή, να παίξουμε τον «Επιθεωρητή»... Η πρόθεσή μας αυτή γίνεται αισθητή και μέσα από την επιχειρηθείσα διασκευή. Οι «αποσιωπήσεις μας» δεν άγγιξαν, βέβαια, τον πυρήνα του έργου, αλλά τα στοιχεία εκείνα που θα υπενθύμιζαν στο θεατή ανά πάσαν στιγμή ότι το έργο αφορά κάποιους παρωχημένους καιρούς και κάποιους ξένους ανθρώπους και ότι ο ίδιος μένει στο απυρόβλητο...

Λίγα λόγια για την υπόθεση του «Επιθεωρητή»

Αν σταθεί κάποιος στην επιφάνεια του έργου, θα καταλήξει στο πρόχειρο συμπέρασμα πως ο «Επιθεωρητής» δεν είναι παρά μια κλασικού τύπου φάρσα, με μια κοινότατη υπόθεση:

Σε μια απόκεντρη επαρχία, οι αρχές του τόπου εκλαμβάνουν ως ανώτερο υπάλληλο, που καταφθάνει για έλεγχο, έναν ελαφρόμυαλο τύπο, ο οποίος καταφέρνει εν τέλει, και χωρίς να καταβάλει ιδιαίτερη προσπάθεια, να αποκομίσει ουκ ολίγα κέρδη απ' αυτή την παρανόηση. Οι αρχές του τόπου, με άλλα λόγια, αυτοεξευτελίζονται, γκρεμίζοντας με τα ίδια τους τα χέρια το μοναδικό στοιχείο που έτρεφε την αυτοεκτίμησή τους: την εξυπνάδα, την καπατσούνη τους. Κι ενώ αυτό είναι ο ορισμός της τραγωδίας, το έργο προτιμά να διαλύσει έναν παράλληλο δρόμο: το δρόμο της κωμωδίας.

Το ενδιαφέρον της κωμωδίας αυτής, ως προς τη διαδρομή που ακολουθεί, εντοπίζεται κυρίως σ' αυτό: θα δούμε να παρελαύνουν ενώπιόν μας μερικοί από τους πιο κλασικούς χαρακτήρες διεφθαρμένων ανθρώπων, οι οποίοι εκμεταλλεύονται την υπαλληλική τους ιδιότητα, την εξουσία που διαθέτουν, προκειμένου να αποκομίσουν κάποιο προσωπικό όφελος, κυρίως οικονομικό. Καταπιέζουν, έτσι, τους αδύναμους, αυθαιρετούν χωρίς κανέναν ενδοιασμό, παίζουν το ρόλο που τους έχει ανατεθεί από την ανάποδη. Όσο για τους ηθικούς ή νομικούς φραγμούς, δεν είναι παρά κούφια λόγια. Που δεν κλονίζουν ούτε την υπνώττουσα συνείδησή τους, ούτε τη ρότα του δημόσιου βίου τους. Τα ερείσματα πάνω στα οποία στηρίζεται ο εφησυχασμός τους είναι πιο ισχυρά: Είναι, πρώτα, η γενικευμένη διαφθορά, που σημαίνει ότι μπορούν εύκολα να υπερκεράσουν τον έλεγχο των ανωτέρων, χρησιμοποιώντας τις δοκιμασμένες και αποδεδειγμένα αποτελεσματικές μεθόδους. Και είναι, έπειτα, η αρραγής μεταξύ τους ενότητα, που συνεκτικό της στοιχείο είναι η συνηγορία. Πρόκειται, βέβαια, για ένα είδος λυκοφιλίας, όπου ο ένας έχει ράμματα για τη γούνα των άλλων, κι έτσι αναγκαστικά αλληλοϋποστηρίζονται.

Το ερώτημα που προκύπτει στο τέλος είναι αν υπάρχει ελπίδα εξόδου απ' αυτόν το φαύλο κύκλο. Μπορεί, ας πούμε, ένας δίκαιος άνθρωπος που βρίσκεται ψηλά στην ιεραρχία της εξουσίας να επιβάλει την κάθαρση; Ή μήπως δεν είναι δυνατόν να προωθηθεί από το σύστημα σ' ένα καίριο πόστο ένας τίμιος; Και μπορούμε να αποδώσουμε εξ ολοκλήρου στο σύστημα όλα τα στραβά και τ' ανάποδα, ή το μεγαλύτερο μερίδιο ευθύνης το έχει η ανθρώπινη φύση που είναι άπληστη από καταβολής κόσμου;

Τα ερωτήματα αυτά χωράνε πολλή συζήτηση, κι αν ο «Επιθεωρητής» καταφέρει να τα θέσει επί τάπητος στο μυαλό των θεατών του έργου, αυτό θα συνιστά και τη συνεισφορά της Ομάδας μας για την έξοδο της χώρας μας από την κρίση!

Ο Νικολάι Γκόγκολ

Ο Νικολάι Βασιλιεβιτς Γκόγκολ ο «εύθυμος μελαγχολικός», όπως τον έλεγε ο Πούσκιν, γεννήθηκε στο Σοροτσίνσκ της Ουκρανίας στις 19 Μαρτίου του 1809 και πέθανε στις 4 Μαρτίου του 1852 στη Μόσχα, στα πρόθυρα σχεδόν της τρέλας. Ήδη από το Γυμνάσιο γράφει σκετς και οργανώνει θεατρικές παραστάσεις, σε πολλές από τις οποίες παίζει κι ο ίδιος. Για να εξασφαλίσει τα προς το ζην εργάζεται κατά καιρούς ως κατώτερος δημόσιος υπάλληλος, ως δάσκαλος της Ιστορίας σε ένα οικοτροφείο θηλέων, ως έκτακτος καθηγητής στην έδρα της Μεσαιωνικής Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο της Πετρούπολης. Από το 1836 ως το 1848 τον περισσότερο καιρό του τον περνάει στη Ρώμη. Εκεί ασχολήθηκε με τη συγγραφή των «Νεκρών ψυχών», ένα μυθιστόρημα που έμεινε ημιτελές, αφού, σε μια κρίση κατάθλιψης, ο συγγραφέας παρέδωσε το β' μέρος του στην πυρά. Παρά ταύτα, το μυθιστόρημα αυτό άσκησε τεράστια επίδραση στη ρώσικη λογοτεχνία, καθώς ο σπηλιτευτικός του ρεαλισμός και το ιδιόμορφο χιούμορ του βρήκε πολλούς μιμητές. Δεν αντέχουμε στον πειρασμό να μην σημειώσουμε, εδώ, και τις ελληνικής προέλευσης «νότες» που συναντούμε στις «Νεκρές ψυχές». Εν πρώτοις, ένας από τους ελάχιστους θετικούς ήρωες του μυθιστορήματος είναι ο ελληνικής καταγωγής Κωνσταντζόγλου. Έπειτα, περιγράφοντας ο Γκόγκολ το σαλόνι ενός γαιοκτήμονα, βλέπει ανάμεσα στα κάδρα που στολίζουν τους τοίχους τα ολόσωμα πορτραίτα του Μιαούλη, του Κανάρη, του Μαυροκορδάτου, της Μπουμπουλίνας και του Κολοκοτρώνη. Το ιστορικό γεγονός της Ελληνικής Επανάστασης, δηλαδή, έχει εντυπωσιάσει τη ρώσικη κοινωνία, αν σκεφτούμε παράλληλα πως χρονικά δεν απείχε και πολύ από την εποχή στην οποία αναφέρεται το μυθιστόρημα.

Άλλα έργα του: «Βραδιές στο χωριουδάκι κοντά στην Ντικάνκα» (συλλογή διηγημάτων, 1831-1832), «Μίγκοροντ» και «Αραβουργήματα» (συλλογές διηγημάτων, 1835, ανάμεσά τους και τα πασίγνωστα «Ημερολόγιο ενός τρελού», «Λεωφόρος Νιέφσκι», «Τάρας Μπούλμπα»), «Η άμαξα» και «Η μήτη» (διηγήματα δημοσιευμένα στο περιοδικό του Πούσκιν «Ο Σύγχρονος»). Το 1842 στα «Απαντα του Γκόγκολ» περιλαμβάνονται «Τα παντρολογήματα» (μια σπαρταριστή κωμωδία) και «Το παλτό» (ένα εξαιρετικό διήγημα, με ήρωα ένα φτωχό γραφιά που πεθαίνει από τη λύπη του όταν του κλέβουν το παλτό το οποίο έχει αποκτήσει με αιματηρές θυσίες).

Διασκευή του έργου – Σκηνοθεσία	Γεωργία Δάλκου
Σκηνικά – Κοστούμια	Κατερίνα Παπαγεωργάκη
Κατασκευή σκηνικού	Κώστας Μήτσιος Κώστας Χρονόπουλος Ανδρέας Μονοκρούσος
Ζωγραφική σκηνικού	Βασίλης Νάστος
Κατασκευή κοστούμιών	Χρύσα Κωτσιοπούλου
Βοηθός σκηνοθέτη – Σχεδίαση φωτισμών	Κυριάκος Κανέλλος
Επιλογή μουσικής	Γιώργος Ηλιόπουλος
Κονσόλα φωτισμού	Κυριάκος Κανέλλος
Κονσόλα ήχου	Γιούλα Τσιμικλή
Φροντιστήριο	Ελένη Παπαδοπούλου
Μακιγιάζ	Νίκη Παπαγεωργίου
Κομμώσεις	Σπύρος Βρεττός
Κείμενα προγράμματος	Γεωργία Δάλκου
Αφίσα	Βαγγέλης Κασσαβέτης
Δημόσιες σχέσεις	Γιώργος Κωτσιοπούλος Έφη Κατσούλου Γιώργος Ηλιόπουλος Βασίλης Μπρουμάς

Ευχαριστούμε τον κ. Τάσο Μπιρμπίλη για τα αντικείμενα που τόσο πρόθυμα μας δάνεισε, τον Χορευτικό Όμιλο, τον κ. Ηλία Καζάνη και τους χορηγούς μας, χάρις στη συνδρομή των οποίων μπορούμε, κάθε φορά, να καλύπτουμε μέρος των εξόδων για τα έντυπα των παραστάσεών μας.

Θερμές ευχαριστίες οφείλουμε και στο κοινό της Τρίπολης που, επί 28 χρόνια ήδη, μας ενισχύει με την παρουσία του κι έτσι συμπληρώσαμε πέρσι την πρώτη 50άδα των έργων που έχουμε ανεβάσει. «Ο Επιθεωρητής» είναι πενηκοστός πρώτος στη σειρά...

Ο
ΝΙΚΟΛΑΪ ΓΚΟΓΚΟΛ
ΕΠΙ
ΘΕΟ
ΡΗΤΗΣ

— Μια κυμνδία σε τέσσερις πράξεις —

ΔΙΑΝΟΜΗ

Έπαρχος	Νίκος Θεοδωράκης
Αμός, δικαστής	Γιώργος Ηλιόπουλος
Αρτεμύ, επίτροπος κοινωφελών ιδρυμάτων	Κώστας Χρονόπουλος
Λουκά, επόπτης εκπαιδευτικών ιδρυμάτων	Μαρίνος Δελής
Ιβάν Κουσιμίς, διευθυντής ταχυδρομείου	Νίκος Καρύγιαννης
Πιοτρ Ιβάνοβιτς Μπομπσίνσκι	Κώστας Σκιντζής
Πιοτρ Ιβάνοβιτς Ντομπσίνσκι	Πάρης Αλεξανδρόπουλος
Σβιστούνωφ, αστυφύλακας	Κώστας Μακρής
Άννα, γυναίκα του Έπαρχου	Γιώτα Καραθανάση
Μαρία, κόρη του Έπαρχου	Νίκη Παπαγεωργίου
Οσίπ, υπηρέτης	Ανδρέας Μονοκρούσος
Χλιεστακώφ, Επιθεωρητής	Ηλίας Καλοσύπης
Γκαρσόνι	Νίκος Καρράς
Α' έμπορος	Δημήτρης Καραμήντζος
Β' έμπορος	Θοδωρής Λουρίδας
Γυναίκα του λαού	Βάλια Μαυραϊδοπούλου

Μεταξύ 2ης και 3ης πράξης, διάλειμμα 10 λεπτών

ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ - ΠΑΙΔΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ

ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ ΕΠΕ
ΚΑΥΣΙΜΑ / ΛΙΠΑΝΤΙΚΑ / ΑΝΤΑΛΛΑΚΤΙΚΑ

Μικροκάφέ

CELEBRITIES
BEAUTY & TAN SALOON

Mona Lisa
hair art
Κωνσταντίνα Τσαρονιά
Σπόρος Βρεττός